

Ба Шурои диссертационии 6D.KOA-001-и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертасияи Рустамзода Завқиддин Рустам дар мавзуи “Самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилаӣ, инкишофи глобалиӣ ва минтақавӣ

Кори диссертационии Рустамзода Завқиддин Рустам дар мавзуи “Самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ пешниҳод шудааст, бо шиносномаи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилаӣ, инкишофи глобалиӣ ва минтақавӣ, ки аз рӯи он ба Шурои диссертационӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-уми ноябри соли 2021, таҳти №311/01 ҳуқуқи қабули диссертасияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Мавзуи интихобгардидаи диссертационии мазкур аз нигоҳи инҷониб аз якчанд ҷиҳат муҳим мебошад. Пеш аз ҳама, масъалаи самтҳои ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ аз диди илмҳои сиёсӣ ва ҷанбаҳои сиёсии масъала мавриди пажӯҳиши алоҳида қарор нағирифтааст.

Дуюм, рушди босуръати низоми ҷадиди муносибатҳои сиёсӣ дар замони муосир ва инкишофи сиёсати ҷаҳонӣ омӯзиш ва таҳқиқи

масъалаи ҳамкориҳои давлати алоҳидаро бо акторҳои чомеаи ҷаҳонӣ, ба вижа, бо созмонҳои байналхалқӣ мубрам ва рӯзмарра мегардонад. Муносибатҳои байналхалқии замони муосирро бе иштироки созмонҳои байналхалқӣ тасаввур кардан ғайриимкон аст. Рушди ҷадиди муносибатҳои сиёсии глобали собит менамояд, ки созмонҳои байналхалқӣ иштирокчии фаъоли муносибатҳои байналхалқӣ маҳсуб ёфта, мавқеи устувори таъсиррасон доранд ва ҳамчун ниҳоди сиёсӣ воситаи тавоной рушди муносибатҳои байналхалқӣ бокӣ мемонад. Аз ин рӯ, дар рисолаи мазкур кӯшиши дарёфти самтҳои асосии муносибатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ, ташаккул ва инкишофи низоми ҳамкориҳо, хусусиятҳо ва роҳҳои таҳқими ин ҳамкориҳо ва ҳалли самараноки масъалаи баррасишаванд ба миён гузошта шудааст.

Сеюм, дар низоми нави муносибатҳои байналхалқӣ созмонҳои байналхалқии сиёсӣ ҳамчун ифодагари манфиатҳо ва муносибатҳои ҷамъиятӣ ҷанбаҳои гуногуни ҳаёти одамонро муттаҳид намуда, ба сифати унсури асосӣ ва муҳимтарини ҳамоҳангсозии мушкилоти байналхалқӣ баромад менамоянд.

Диссертант дуруст зикр менамояд, ки муносибатҳои байналмилаӣ тавассути ниҳодҳои маҳсус ба роҳ монда шуда, онҳо ҳамчун мақомоти муносибатҳои хориҷӣ шинохта мешаванд. Ниҳодҳои мазкур аз номи давлат баромад намуда, қисми таркибии дастгоҳи давлатӣ ба хисоб мераванд. Аз солҳои 50-уми асри XIX дар саҳнаи байналмилаӣ акторҳо ва иштирокчиёни нави муносибатҳои байналхалқӣ таҳти унвони созмонҳои байналхалқӣ зуҳур намуда, аз нимаи дуюми асри XX ба субъекти муҳимми ҳукуқи байналхалқӣ мубаддал гардиданд. Самтҳои ҷадиди муносибатҳои хориҷӣ зуҳур карданд, ки ба рушди босуръати дипломатия дар доираи созмонҳои байналхалқӣ дар заминаи дипломатияи бисёрҷониба мусоидат намуданд. Зуҳури самтҳои нав дар муносибатҳои байналхалқӣ аз болоравии нақши созмонҳои сиёсии байналхалқӣ дар сатҳи байналмилаӣ дарак доданд. Созмонҳои

байналхалқӣ дар шаклгирии сиёсати хориҷии кишварҳо ва фароҳам намудани фазои ҳамкорӣ миёни давлатҳои муҳталиф нақши муассир доранд. Дар шароити имрӯза вазифаҳои хориҷии давлат дар доираи иттиҳодияҳои муҳталифи байналхалқӣ амалӣ шуда, ба рушду тақвияти низоми ҳуқуқии давлат ва истиқлолияти он мусоидат менамояд. Дар ин замина, муаллифи рисола дуруст қайд мекунад, ки созмонҳои байналхалқӣ шакли устувори ҳамкориҳои байнидавлатӣ ва ташкиливу ҳуқуқӣ ба ҳисоб рафта, ҳамчун субъекти мустақили ҳуқуқи байналхалқӣ баромад менамоянд. Аз ин рӯ, омӯзиш ва баррасии ҳамкориҳои муҳталифи давлатҳо дар доираи онҳо, ҳамчунин саҳмгузории созмонҳои байналхалқӣ дар рушди иҷтимоиву сиёсии давлатҳои аъзо, дар шароити имрӯза ба яке аз мавзуъҳои муҳимми илмиву амалӣ мубаддал гардидааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз самтҳои сиёсати хориҷии худро дар доираи фаъолияти созмонҳои байналхалқӣ ба роҳ монда, бо дастгирӣ ва кӯмаки созмонҳои муҳталифи байналхалқӣ ва минтақавӣ масъалаҳои гуногуни сиёсати дохилӣ ва хориҷии хешро ҳаллу фасл менамояд. Аз ин лиҳоз, таҳлил ва таҳқиқи муҳтассоти ҳамкории Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ, ба вижа ошкор намудани нақши созмонҳои байналхалқӣ дар рушди сиёсиву иҷтимоии кишвари мо яке аз мавзуъҳои муҳимми соҳаи сиёсати хориҷӣ ва муносибатҳои байналхалқӣ маҳсуб ёфта, аҳамияти калони илмӣ ва амалӣ дорад.

Диссертатсияи З.Р. Рустамзода аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, ду боб, шаш зербоб, хулоса, тавсияҳо барои истифодаи амалии натиҷаҳо, рӯйхати адабиёт ва интишороти муаллиф аз рӯйи диссертатсия иборат аст.

Муаллиф дар муқаддима мубрамияти мавзуи таҳқиқот ва дараҷаи омӯзиши мавзуи таҳқиқотиро асоснок намудааст. Дар бахши тавсифи умумии таҳқиқот дар хусуси объект, предмет, мақсади асосӣ ва вазифаҳои таҳқиқот, асосҳои назариявию методологиии таҳқиқот,

навгонии илмии таҳқиқот, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва гайра ифода ёфтаанд.

Дар боби аввали рисола З.Р. Рустамзода ҷанбаҳои назариявию методологии масъалаҳои назариявӣ-методологии ҳамкориҳои акторҳои низоми сиёсии ҷаҳониро таҳқиқ намуда, паҳлуҳои асосии мақом ва ҷойгоҳи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар низоми сиёсии олам мавриди омӯзиш қарор додааст. Ташаккул ва инкишофи низоми ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ таҳлил намудааст. Ҳамчунин, дар ин қисмати диссертатсия, муаллиф доир ба масоили созмонҳои байналхалқӣ ва истиқолияти давлатӣ дар шароити муосири муносибатҳои байналхалқӣ андешаронӣ намудааст. Дар ҳусуси назарияи сиёсӣ оид ба моҳият, ҳадаф ва ҳосиятҳои асосии созмонҳои байналхалқӣ ва ҷойгоҳи онҳо дар низоми илмҳои сиёсии муосир низ ба таври муфассал ангезаҳоро тавсиф намудааст. Муаллиф тарзи муносибати гуногун ва методҳои мухталифро оид ба назария ва таҳқиқу таҳлили масъалаҳои ҳамкориҳои акторҳои низоми сиёсии ҷаҳонӣ, муносибати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ истифода намуда, айният ва фарқияти онҳоро доир ба фаҳми дурусту воқеии масъалаи таҳқиқшаванда баррасӣ намудааст.

Дар боби дуюми кори диссертатсионӣ Рустамзода З.Р. бештар ба мухтассоти ташаккул, инкишоф ва таҳқими ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ таваҷҷуҳ зоҳир намудааст. Муаллиф масъалаи ҷойгоҳи созмонҳои сиёсии байналхалқиро дар рушди сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳқиқ қарор дода, муайян кардааст, ки яке аз паҳлуҳои муҳимми сиёсати ҳориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистонро рушди муносибатҳои бисёрҷониба ва ҳамкорӣ бо созмонҳои мухталифи сиёсии байналхалқӣ ташкил медиҳад. Ҳамчунин, қайд менамояд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистонро барои ҳамкорӣ бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ ангезаҳое, ба мисли нуфуз ва таъсиргузории созмони байналхалқӣ, саҳми назарраси созмон дар ҳалли мушкилоти сиёсӣ, таҷрибаи фаъолияти созмон, омили тамаддунӣ ва

геополитикӣ, платформаи мусоид барои ҳамкорӣ бо кишварҳои аъзо, мувофиқати ҳадафҳои кишвар бо мақсадҳои барномавии созмонҳо, манфиатҳои иқтисодию иҷтимоӣ ва сиёсӣ, имкони муаррифии хеш дар доираи созмонҳо, самарабахшии фаъолияти созмон, мавҷудияти заминаву шароитҳо ва ғайра таҳрик мебахшанд. Муаллиф ба масоили воқеяти ҳамкориҳо ва пайвастҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ таваҷҷуҳ мекунад. Масъалаҳо ва дурнамои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқиро дуруст муйян менамояд.

Дар хулоса натиҷаҳои раванди таҳқиқот ва тавсияҳои муаллиф барои ҳалли масъалаҳои мавриди пажӯҳиш ҷой гирифта, қарор гирифтаанд.

Навгонии илмии таҳқиқот, пеш аз ҳама, дар гузориши масъала зохир мегардад. Мақсад ва вазифаҳои рисолаи мазкур доираи васеи масъалаҳои вобаста ба самтҳои асосии муносибат ва ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ ва муҳтассоти инкишофи он дар шароити муосирро фаро мегирад. Таҳқиқоти мазкур кӯшиши таҳлили сиёсӣ барои баррасии мақоми созмонҳои сиёсии байналхалқӣ дар сиёсати байналхалқии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Аз мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот бармеоянд, ки навгониҳои илмӣ дар таҳқиқот ҷиҳатҳои зеринро дарбар мегиранд:

- мақом ва нақши Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми сиёсии олам мавриди омӯзиш қарор ёфта, дар ин самт монеаҳо ва масъалаҳои ҷойдошта ошкор карда шудаанд. Муаллиф дар асоси муайян намудани мақом ва нақши Тоҷикистон дар низоми сиёсии олам омилҳои асосии таъсиррасонро гурӯҳбандӣ намуда, мавриди таҳлил қарор додааст;

- ҷанбаҳои назариявии ташаккул ва инкишофи низоми ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ мавриди баррасӣ қарор дода шуда, баҳогузорӣ гардидааст;

- ҳамкориҳои давлат бо созмонҳои байналхалқӣ ва дар ин замина вазъияту дурнамои истиқлолияти давлатӣ дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ

таҳлил карда шуда, ин ҳолат мавриди баҳогузории объективӣ қарор гирифтааст;

- ба таври объективӣ ҷойгоҳи созмонҳои сиёсии байналхалқӣ дар рушди сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо истифода аз омилҳои таъсиррасон таҳлил карда шудааст;

- бо таҳлили воқеият ва пайвастагиҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мисоли созмони алоҳидаи сиёсии байналхалқӣ, ба таври умумӣ, ба накш ва мақоми созмонҳои сиёсии байналхалқӣ баҳои объективӣ дода шуда, камбудиҳои мавҷуда дар ин самт ошкор ва баррасӣ карда шудаанд;

- бо омӯзиш ва таҳлили вазъи имрӯзаи сиёсати хориҷии Тоҷикистон дар самти ҳамкориҳо бо созмонҳои байналхалқӣ такя намуда, инчунин вазъияти иҷтимоиву сиёсии Тоҷикистонро ба инобат гирифта, дурнамои ҳамкориҳои кишвар бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ ошкор карда шудаанд. Ҳулоса ва тавсияҳои муаллиф дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқоти назаряйӣ ва таҷрибавӣ пешниҳод карда шудаанд.

Натиҷаҳои амалии таҳқиқотро метавон дар низоми корҳои ниҳодҳо, соҳторҳо ва идораҳои давлатӣ, ки муносибатҳои байналхалқиро анҷом медиҳанд, дар раванди таҳқиқи минбаъдаи масъалаҳои самтҳои ҳамкории Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ ва маҳсусан, ҳангоми анҷом додани фаъолияти таълимӣ, баҳусус таълими илмҳои сиёсӣ ва илмҳои дигари ҷамъиятию гуманитарӣ мавриди истифодаи васеъ қарор дод.

Муҳтавои асосии таҳқиқот дар 5 конференсия ва семинарҳои гуногуни илмию амалии донишгоҳию ҷумҳурияйӣ ва байналмилалӣ аз ҷониби муаллиф дар шакли маъруза пешниҳод гардидаанд. Ҳамчунин, аз рӯи мавзуи диссертатсия муаллиф 4 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандай Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба табъ расонидааст. Теъдоди маводи чопшууда ба банди 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдик шудааст, мувофиқ мебошад.

Дар баробари муваффақиятҳо таҳқиқоти диссертационӣ баъзе камбудиҳо ва норасогиҳо низ дорад. Онҳоро ба таври зайл нишон додан мумкин аст:

1. Муаллиф дар боби аввали кори диссертационӣ бештар масъалаҳои назариявӣ ва қисман ифодаи воқеии онҳоро вобаста ба низоми нави олам мавриди омӯзиш қарор додааст. Аммо масъалаҳои методологӣ ё худ тарзи муносибат ба онҳо ба таври зарурӣ таҳлил нагардидаанд. Дар сурати ба эътибор гирифтани ҳамин ҷанбаҳои масъалаи таҳқиқшаванда кори диссертационӣ боз ҳам мукаммал мегардид.

2. Агар муаллиф масъалаи таъсири ғаразноку манфиатпешаи созмонҳои бонуфузи байналхалқиро мавриди таҳлил қарор медод, ба мақсад мувофиқ мебуд.

3. Хуб мешуд, ки агар муаллиф дар кори диссертационӣ заминаҳо ва роҳҳои асосии ҳифзи истиқлолияти давлатиро дар ҳамкорӣ бо созмонҳои байналхалқӣ дар шароити муосир нишон медод.

Дар маҷмуъ, диссертсияи мазкур таҳқиқоти илман асоснокшуда ва ба таври мантиқӣ анҷомёфта ба ҳисоб рафта, норасогиҳои дар боло зикршуда арзиши илмии онро кам карда наметавонанд.

Диссертсияи Рустамзода Завқиддин Рустам ба талаботи бандҳои 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдик шудааст, мувофиқ мебошад. Диссертсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи доҳилӣ мебошад. Натиҷа ва нуктаҳои навини илмии ба ҳимоя пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи диссертсияро дар ҳалли масъалаи мушаххаси илмӣ, таҳқиқи самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ дар шароити муосир нишон медиҳанд.

Хулоса, рисолаи диссертатсионии Рустамзода Завқиддин Рустам ба талабот оид ба корҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзади илм мувоғиқ буда, муаллифи он сазовори мушарраф гардидан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инқишифӣ глобалий ва минтақавӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Номзади илмҳои таърих, дотсент,
декани факултети муносибатҳои байналхалқии
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Чаъфаров С.Ҳ.

Имзои Чаъфаров С.Ҳ.-ро тасдик менамоям.
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои маҳсуси
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Э. Тавқиев

Суроға:

734025, Чумхурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, ҳ.Рӯдакӣ, 17.

20-уми феврали соли 2023